Zápis

z obhajoby disertační práce Mgr. Aleny Fry konané dne 6. 6. 2014

Téma práce: „Recepční proměny Edgara Allana Poea v rukou jeho českých překladatelů a vykladačů"

Přítomni: Mgr. Alena Fry, prof. PhDr. Jana Králová, CSc., PhDr. Eva Kalivodová, Ph.D., prof. PhDr. Alena Macurová, CSc., PhDr. Stanislav Rubáš, Ph.D., Mgr. Renata Kamenická, Ph.D.

Předsedkyně komise prof. Králová zahájila obhajobu a předala slovo školitelce.

Školitelka představila doktorandku. Její doktorské studium popsala jako velmi náročné a zhodnotila obrovský rozsah výzkumu. Práce doktorandky na poli dějin překladu považuje za výjimečnou – bylo třeba zpracovat velké množství materiálu a vytvořit a zmapovat interpretační linie v kontextu českého literárního dění. Výsledkem je zralé, svým způsobem unikátní dílo.

Doktorandka představila záměr napsat práci, v níž chtěla vystihnout, jak se v průběhu cca 160 let uvádění Poeova díla u nás změnil jeho obraz jako autora i člověka, zejména prostřednictvím knižních i časopiseckých překladů, ale i výkladových textů (předmluv, doslovů atd.). Zároveň se snažila ukázat, jak se vnímání Poea odráželo v původní české tvorbě. Kromě nejznámějších překladů se věnovala i takovým, které se dnes již považují za zapomenuté, aby byl obraz co nejkomplexnější. Vlastní práce je pojata jako „příběh" vykladačů a překladatelů. Autorka práce přitom využila teorii manipulační školy a především Andrého Lefevera.

Práce je rozdělena do šesti kapitol – jedné úvodní a pěti výkladových, které jsou řazeny chronologicky. Klíčovými momenty první kapitoly jsou Vrchlického překlady a recepce Jakuba Arbese a Jaroslava Vrchlického. Druhá kapitola se zabývá dekadentním vnímáním Poea jako vzoru směřování a poslání literatury, zejména v podobě recepce Jiřího Karáska. Další kapitola se soustředí na 2. pol. 20. let, kdy došlo k mohutné aktualizaci Poeova díla – Nezvalovy překlady a Sebrané prozaické spisy (1927) a recepce Alberta Vyskočila, který četl a překládal Poeovy eseje z hlediska vlastního křesťanského směřování. Předposlední kapitola sleduje období komunistického režimu s důrazem na výbor Zrádné srdce (1959). Poslední kapitola představuje výhled do období po roce 1989, kdy podle autorky práce nedochází k žádné výrazné aktualizaci Poeova díla. Přetrvává recepce z doby komunistického režimu, vycházejí překlady Josefa Švarce, ale zároveň se ozývá volání recenzentů po nových překladech, zejména esejů.

Poté oponenti přednesli závěry svých posudků. Dr. Kamenická vyjádřila práci obdiv, považuje ji za vyrovnanou a podařenou. Přimlouvala by se za knižní vydání práce, popřípadě časopiseckou publikaci odborné studie. Otázky a připomínky směřují zejména k interpretačním a selekčním rozhodnutím a komplexnosti dostupné bibliografie. Narazila kandidátka na možnosti doplnění? Za přínosné pokládá dr. Kamenická zejména metodologické postupy, jejichž popis by mohl posloužit dalším výzkumníkům.

Dr. Rubáš popsal práci jako první ucelený pohled na Poea, jako taková je podle něj průkopnická. Vyzdvihl preciznost a důvěryhodné zacházení s materiálem. Pohled na autora prostřednictvím příběhu považuje za velmi nosné a díky tomuto pojetí se podařilo vytvořit skutečně komplexní obraz, který se nerozpadá na jednotlivosti. Metoda podle dr. Rubáše citlivě respektuje materiál, také proto se dostalo i na Poeovo vnímání umění a jeho odraz u Čapka a antiutopií, Nezvala, Eisnera. Z práce vyplynuly určité korekce dosavadních poznatků a také oblasti výzkumu, které stále zůstávají otevřené. Podnětem k diskusi je podle dr. Rubáše zpracování izolovaných ohlasů Poeova díla v české literatuře, ale i v cizích literaturách.

Diskuse:

Kandidátka poděkovala za posudky a podněty – například zmínku o Halasově básni „Nikde" považuje za velmi cennou. Na poeovské ohlasy narazila nejen u Halase (jakkoli zmíněnou báseň neznala), ale například i v tvorbě Petra Bezruče, záměrně však ponechala některé autory stranou (např. Josefa Škvoreckého). Pokud jde o recepci v cizích literaturách, zmiňovala ji pouze v souvislosti s českou recepcí.

To souvisí i s otázkou chybějící slovenské recepce. Ve výkladových textech zůstávala s malými výjimkami zcela stranou. Dr. Kamenická vysvětlila, že jí nešlo o komplexní slovenskou recepci, ale spíš o možnou závislost na recepci české. Kandidátka se vzhledem k množství (i nových) překladů Poea domnívá, že určitá recepce tu existuje, ale závislost na českém prostředí nepředpokládá. Dr. Kalivodová s podnětem dr. Kamenické souhlasí, ale zároveň schvaluje, že se autorka slovenskou recepcí nezabývala. Komise došla k závěru, že slovenská recepce mohla být v práci zmíněna jako další možný směr zkoumání. Prof. Macurová poukázala na vznik nových slovenských překladů jako na zajímavou, historicky determinovanou skutečnost.

Dr. Kalivodová požádala kandidátku, aby se vyjádřila k metodologii a možné inspiraci některými koncepcemi. Kandidátka potvrdila domněnku dr. Rubáše, že materiál do jisté míry určil metodu, ale zároveň popsala, jak postupně došla k názoru, že hledání spojnic mezi překlady a recepcí bude velmi nosné a čtenářsky zajímavé. Inspirovala se přitom názorem P. A. Bílka, že zkoumání literatury by mělo být mezikulturní a žánr tzv. „case studies", velmi podobný „příběhovému" pojetí předkládané práce, je stále poměrně nevytěžený.

Prof. Macurová považuje práci za důležitou nejen pro dějiny, ale i pro teorii překladu. Položila několik dotazů. Jak by kandidátka vymezila termín přepis ve srovnání s Popovičovou metakomunikací? Jaká je podle ní šíře vymezení pojmu recepce? (Překlady, adaptace, inspirace, kritiky, recenze, literárněteoretické analáýzy, intersemiotické překlady, ...) Patří sem i recepce, která se reflektuje ve vzdělávacích institucích? Odraz v reálném světě – je to taky recepce, nebo už je mimo zájem recepční estetiky? Dr. Kamenická navázala dotazem, zda kandidátka dovede předpovědět budoucí posuny v recepci. Kandidátka potvrdila, že pole recepce je zvlášť v případě E. A. Poea velmi široké – zejména pokud jde o rozdíly ve vnímání Poea jako autora a jako člověka.

Prof. Macurová vyjádřila domněnku, že vzhledem k chybějícím novým překladům zřejmě nedošlo k „překování Poea do čtiva", tedy úpravám pro současné čtenáře. Podle kandidátky Poeovy texty například vzhledem ke svému rozsahu podobné úpravy nevyžadují, jsou pro čtenáře zajímavé i tak. Prof. Macurová se zeptala na podobu původních textů v dvojjazyčných vydáních a kandidátka je specifikovala jako převyprávění na různé úrovni náročnosti (šlo o vydání z 90. let). Kandidátka zmínila další média – CD, deskovou hru a komiks.

Prof. Králová se vyjádřila k metodologii práce. Práce podle ní přesně zapadá do soudobé translatologické metodologie, která se obrací k empirickému přístupu a práci s archivními materiály.

Výsledky hlasování: Přítomno pět členů komise, pět kladných hlasů. Komise navrhla udělit titul Ph.D.

Zapsal: Petr Eliáš

Předsedkyně komise